

Viki Jakaša Borić i Biserka Bilušić Dumbović

Konzervatorski odjel u Zagrebu

Novi dvori zaprešički

Izvorni znanstveni rad/Original scientific paper

15. 9. 2005.

Ključne riječi: *Zaprešić, Novi dvori, Sermage, barok, Jelačić, rani historicizam*

Key Words: *Zaprešić, The Novi dvori of Zaprešić, Sermage, baroque, Jelačić, early historicism*

Autorice razmatraju povijest feudalnog imanja koje je sredinom 19. stoljeća bilo u vlasništvu hrvatskog bana Josipa Jelačića, a godinama je napušteno i bez namjene, u stanju propadanja. S obzirom da je Grad Zaprešić postao vlasnikom cijelog imanja, pokrenuta je inicijativa za revitalizaciju sklopa u okviru koje će biti obnovljen i dvorac. Provedena su restauratorsko-konzervatorska istraživanja dvorca koja su bila usmjerena na definiranje osnovnog građevnog razvoja kroz stoljeća, a iz kojih proizlaze smjernice za obnovu i prezentaciju kao i mogućnosti prenamjene dvorca. Istražni radovi rezultirali su podacima koji su razriješili dosadašnje pretpostavke i omogućili određenje građevnih fazi.

Građevni razvoj zaprešičkoga dvorca u nekoliko je navrata u stručnoj literaturi bio predmetom rasprave, ali samo na razini pretpostavke temeljene na analizi postojećega stanja.¹ Zamjećuje se da su razmišljanja bila različita, te da su se kretala od konstatacije o konstrukcijskoj raznolikosti koja upućuje na više faza razvoja do potpuno oprečnih pretpostavki o građevnoj jezgri i širenju dvorca.

Bavarski institut LGA iz Nürnberga proveo je restauratorske i geomehaničke istražne radove (veljača 2003.), u okviru kojih su vršena ispitivanja uglavnom recentnih slojeva građe, te je izrađen katalog zatečene opreme interijera.² Budući da nisu rađena sondiranja na pozicijama važnima za određivanje građevnog razvoja objekta, ta se studija smatra nepotpunom. Ukazala se, dakle, potreba za konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima koja bi dala potpuniju sliku o vremenu i fazama izgradnje dvorca. Tijekom listopada i studenog 2004. godine izvedeno je sondiranje perimetralnih zidova dvorca kao i pregradnih zidova i svodova prizemlja. Nisu obavljena arheološka ispitivanja podruma i njegovih vanjskih zidova, te neposrednog

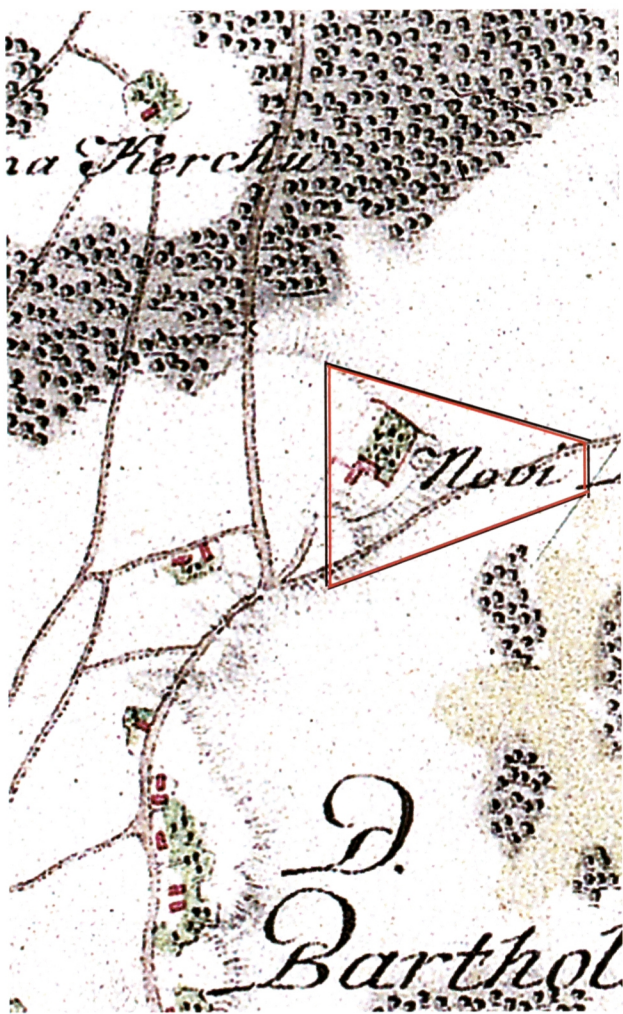
okoliša, koja bi mogla dati potpuniji uvid u definiranje najstarijih faza. Iskopi koji su rađeni za potrebe geomehaničkih radova pružili su djelomičan uvid u strukturu temeljnih zidova. Rezultati sondiranja arhitektonske strukture upotpunjeni su podacima do kojih se došlo arhivskim istraživanjem, uglavnom koncentriranim na obiteljskom arhivu Čikulin-Sermage i obiteljskom arhivu Jelačić. Potpunijoj slici povijesnog i građevnog razvoja doprinijeli su tekstovi J. Adamčeka, J. Matasovića, E. Laszowskog i B. A. Krčelića, te povijesne karte imanja.

Povijest Novih dvora zaprešičkih

Već početkom 17. stoljeća, u okviru opće pojave gradnja plemićkih i vlastelinskih kurija u nizinama, spominje

¹ V. Marković, *Barokni dvorci Hrvatskog Zagorja*. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb 1995., M. Beusan, *Novi Dvori – posjed Josipa grofa Jelačića Bužimskog*, u: *Kaj* 4–5, XXXIV, Zagreb 2001.; *Studija prostornog razvoja Novih Dvora zaprešičkih*. Konzervatorski odjel u Zagrebu, 1995.

² *Novi Dvori – Sanierung und Restaurierung des Schlosses Novi Dvori in Zaprešić*. Institut LGA iz Nürnberga, 2003.

Karta jozefinskog premjera Zagrebačke županije, 1783. godina, područje Novih dvora, detalj (Ratni arhiv, Beč)

Katastarska karta, 1862. godina, detalj (Hrvatski državni arhiv, Zagreb)

se kurija (Curia nova) kod Zaprešića.³ Postavši u procesu dezintegracije susedgradsko-stubičkog vlastelinstva samostalna cjelina, novodvorsko imanje je u tom razdoblju u vlasništvu plemićke obitelji Zrinski.⁴ Pretpostavlja se da godina 1611., upisana na Vjerodostojnom ispisu, sastavljenom kada je ban Josip Jelačić kupio Nove dvore, označava godinu utemeljenja Novih dvora.⁵ Budući da je riječ o jednom od manjih posjeda grofova Zrinskih ono će vjerojatno zadržati isključivo gospodarski karakter sve dok ne prijede u vlasništvo obitelji Čikulini.

Obitelj Čikulini ne pripada redu staroga hrvatskog plemstva. Naprotiv, riječ je o trgovačkoj obitelji porijeklom iz Ferma u Italiji koja je akumulirani trgovački kapital ulagala u feudalni zemljišni posjed i na taj način stekla brojna imanja.⁶ Odnos Čikulini i Zrinskih proizlazi iz prijateljskog povjerenja koje je Juraj Zrinski ukazao Juliju Čikuliniu proglašivši ga još 1599. godine gubernatorom svojih primorskih imanja. Ovdje zapravo započinje uspon Čikulini, koji će 1613. godine dobiti plemićki indigenat, a 1628. titulu baruna, pa je kao takav važna osoba u pogledu afirmacije svoje obitelji među hrvatskim plemstvom.⁷

O prijelazu Novih dvora u ruke obitelji Čikulini postoje različite interpretacije. Prema J. Matasoviću Franjo Čikulini, sin Julijev, već je 1671. godine bio na posjedu Novi dvori, a navodno se spor u vezi s Novim dvorima zametnuo još 1624. godine i trajao je sve do 1671.⁸ Dakle, barun Franjo Čikulini prvi je član obitelji Čikulini u čijem su vlasništvu

³ Diobom susedgradsko-stubičkog vlastelinstva godine 1574. započinje proces usitnjavanja cjeline na samostalne posjede, koji će se s vremenom razvijati u mala vlastelinstva. Dezintegracijom se zapravo vršilo prestrukturiranje ekonomskog života, pa su istodobno s propadanjem starih nastajali novi centri i nove gospodarske jedinice. U periodu prilagodavanja novim uvjetima, susedgradsko-stubičko vlastelinstvo se raspalo na preko 20 plemićkih kurija, koje su postale potpuno samostalna gospodarstva. – Vidi: S. Krivošić, Područje općine Zaprešić. *Zaprešički zbornik*, Muzej Brdovec, 1988., 23–44; J. Adamček, Susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo uoči 1573. godine. *Historijski zbornik*, Filozofski fakultet Zagreb, Odsjek za povijest, 1966.–1967., godina XIX–XX, 142–151; J. Adamček, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća*. Zagreb 1980., 439.

⁴ J. Matasović, *Die Briefe des Grafen Sermage*. Zagreb 1923., 42.

⁵ S. Lajlak, *Novi Dvori od Jelačića bana do naših dana*. Matica Hrvatska Zaprešić 1991., 9.

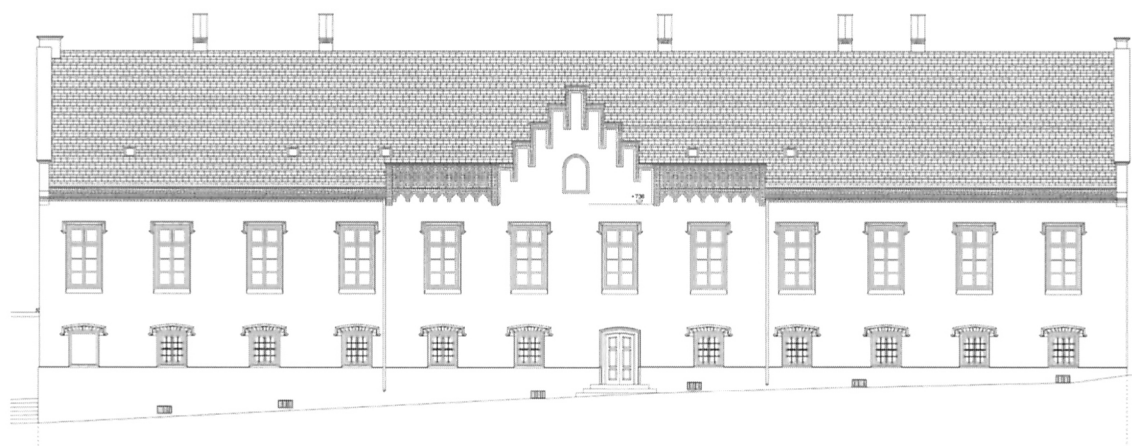
⁶ J. Adamček, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća*. Zagreb 1980., 511–513

⁷ E. Laszowski, *Porodica Čikulini. Zaprešički godišnjak*, Matica hrvatska Zaprešić, 1997., 23–25.

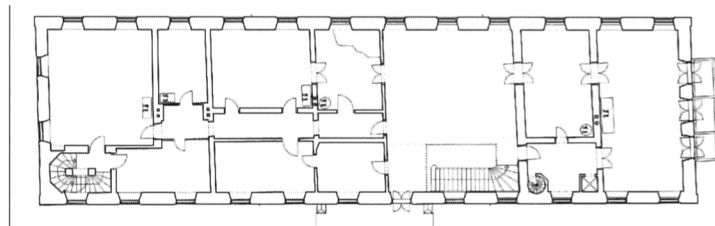
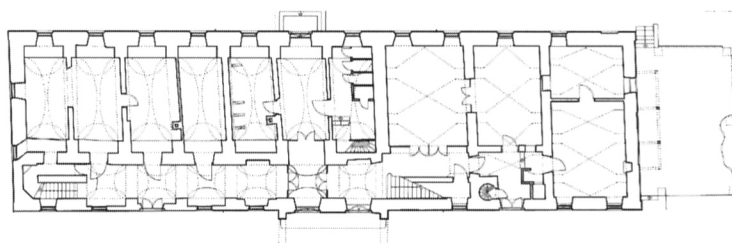
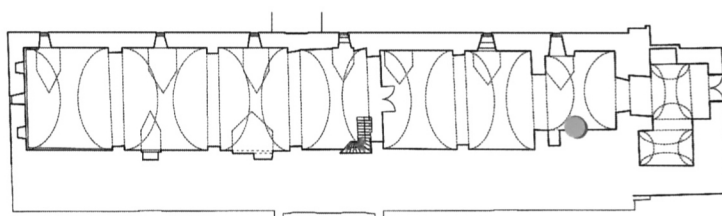
⁸ J. Matasović, n. dj. (bilj. 4), 42; S. Lajlak, n. dj. (bilj. 5), 9, 13; E. Laszowski, n. dj. (bilj. 7), 34. Čikulini su nakon pada Zrinskoga najavili Ugarskoj komori svoju tražbinu od 75.000 forinti koju su imali kod Zrinskih. Ugarska je komora polako namirivala dugove Petra Zrinskoga, pa je između ostalih dugova namiren i dug kod Čikulini, te im je dodijeljen Medvedgrad sa Šestinama i kuća Zrinskoga u Zagrebu.

Snimka postojećeg stanja, glavno pročelje

Snimka postojećeg stanja, stražnje pročelje

Snimke postojećeg stanja, podrum, prizemlje i kat

Fotografija dvorca s kraja 19. stoljeća, južno glavno pročelje

Novi dvori.⁹ S obzirom da 1692. godine M. Vernić iz Beča šalje pismo Stjepanu Čikuliniju u Nove dvore pretpostavlja se da Franjin nasljednik također obitava u novodvorskoj kuriji.¹⁰

Nasljednik Stjepana Čikulina je Ivan Franjo Čikulin, najznačajniji i posljednji predstavnik te obitelji, kojem će 1706. godine kralj Josip dodijeliti grofovstvo s pridjevom "susedgradski".¹¹ Nije boravio u Novim dvorima, pa se stoga pretpostavlja da nije ni ulagao u obnove i proširenja. Novodvorska kurija spominje se u inventaru dobara Čikulinih nakon njegove smrti godine 1746. Prema broju popisanih prostorija može se pretpostaviti da je riječ o nevelikoj zidanoj kuriji.¹²

Ivan Franjo umrijet će bez nasljednika u svom dvorcu u Konjščini, a njegova imanja prijeći će u ruke obitelji

Sermage. U vezi s Čikulinovom ostavštinom vodile su se parnice pune četiri godine, te je naposljetku glavninu imanja – Novi dvori, Stubica, Šestine, Harmica, Krapina – naslijedila Čikulina nećakinja, Sermageova udovica Julijana Moscon. Novcem što ga je dobila kako je proizašlo iz parnice platila je sve dugove, a živeći skromno, kako je do tada bila navikla, stekla je veliko bogatstvo, koje je ostavila sinu Petru Troilu Sermageu.¹³

Petar Troilo Sermage je, želeći osigurati svoj položaj u Hrvatskoj, platio plemićki list, a potom, dobivši odluku o pravu na indigenat, dao novac i za grofovstvo. Nakon smrti svoje prve žene Maksimilijane Prašinski sklopio je brak s udovicom Petra Keglevića groficom Anom Drašković i tako se povezoao sa slavnom i bogatom obitelji.¹⁴ U razdoblju od

⁹ Ovdje treba spomenuti istraživanje Alfreda Makanca, umirovljenoga zagrebačkog župana i prijatelja grofice Anke Jelačić, o izgradnji i porijeklu naziva Novih dvora. Navodno je ban Karlo Batthyani, veliki štovatelj posljednjega Čikulina Ivana Franje, godine 1750. imenovao povjerenstvo koje je trebalo istražiti tko je podigao Nove dvore i zašto se tako zovu. Starac Miško Šandar iz Zaprešića dao je iskaz pod prisegom da je Nove dvore dao

graditi Franjo Čikulin i da se tako zovu jer ih je iznova sagradio. A. Makanec, *Novosti* 224, 1935., 9; S Laljak, n. dj. (bilj. 5), 11,12.

¹⁰ E. Laszowski, n. dj. (bilj. 7), 35.

¹¹ E. Laszowski, n. dj. (bilj. 7), 41–47.

¹² J. Matasović, n. dj. (bilj. 4), 332–335.

¹³ E. Laszowski, n. dj. (bilj. 7), 48; B. A. Krčelić, *Annuae ili historija, 1748–*

Dvorac s perivojem, pogled na južno pročelje, današnje stanje

1761. do 1769. imao je tvornicu sukna, što nam govori da je bio i poslovno odnosno trgovački angažiran.¹⁵

Petar Troilo unosi velike promjene u Nove dvore zaprešičke proširivši staru kuriju, koja poprima karakter dvorca, te gradi niz gospodarskih objekata, od kojih je najzanimljivija i najkvalitetnija vršilnica.¹⁶ Jedan od razloga proširivanja novodvorske kurije može biti i požar u kojem je 1766. godine stradala Sermageova palača u Zagrebu, zbog čega se vjerojatno grof nastanjuje u Zaprešiću nedaleko Zagreba.¹⁷ Petar Troilo umire 1771. godine, a nasljeđuje ga njegova supruga grofica Sermage rođena Drašković, nakon čije će smrti, 1782. godine, nastupiti podjela među djecom. Petero nasljednika dijelilo je posjede Oroslavje, Šestine, Stejnec, Kostanjek, Šenkovec, Pušća, Mickovo i Nove dvore.

Ostavinski inventar iz 1782. godine, koji donosi između ostalog detaljan popis prostorija u dvorcu Novi dvori, važan je dokument u pokušaju rekonstrukcije dvorca iz toga vremena, a ujedno nam potvrđuje pretpostavku o proširenju kurije u vremenu Petra Troila.¹⁸

Među sinovima Petra Troila nastat će nesuglasice u vezi s podjelom Novih dvora. Ugovor iz godine 1792. dokazuje da Franjo Sermage kupuje Nove dvore od brata Josipa odnosno da su Novi dvori u vlasništvu obitelji Sermage, a ne obitelji Festetić, kako se ranije smatralo.¹⁹ Ugovor o proizvodnji cigle u Novim dvorima, što ga potpisuje vlasnik grof Franjo Sermage godine 1802., govori da su Sermageovi još uvijek vlasnici posjeda.²⁰

Obitelj Festetić ženidbenom vezom dolazi u posjed dvorca. Naime, kći Franje Sermage Francisca Sermage udaje

1767., JAZU, Zagreb, 1952., 382, 383.

¹⁴ B. A. Krčelić, n. dj. (bilj. 13), 26, 41, 129, 294, 405, 406, 407, 417.

¹⁵ Hrvatski državni arhiv, fond br. 1.706, Obitelj Čikuljin-Sermage, kut. 49, br. 19

¹⁶ D. Jurman Karaman, O profanoj arhitekturi zagorskog feuduma potkraj XVIII stoljeća. *Bulletin Instituta za likovne umjetnosti* 3, JAZU, Zagreb 1958.,

169–181.

¹⁷ B. A. Krčelić, n. dj. (bilj. 13), 521.

¹⁸ HDA, fond br. 1. 706, Obitelj Čikuljin-Sermage, kut. 41, br. 1.146.

¹⁹ HDA, fond br. 1. 706, Obitelj Čikuljin-Sermage, kut. 42, br. 1.294.

²⁰ HDA, fond br. 1. 706, Obitelj Čikuljin-Sermage, kut. 74, br. 1.4.

Prizemlje, hodnik u zapadnom dijelu dvorca, današnje stanje

se za Karla Festetića, te vjerojatno nakon smrti oca i maćehe nasljeđuje novodvorsko imanje.²¹ Poznato je da zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovec 9. ožujka 1821. godine izdaje Karlu Festetiću ispravu kojom dopušta služenje mise u kaštelu Novi dvori, što nam potvrđuje prisutnost obitelji u Novim dvorima u tom vremenu.²² Ova bogata obitelj, koja je imala posjede u križevačkoj, varaždinskoj, požeškoj i zagrebačkoj županiji, obnovila je dvorac u skladu sa suvremenim tendencijama, što će potvrditi nalazi sonde, a o čemu će se govoriti kasnije u tekstu.

Nove dvore Dragutin Festetić prodaje godine 1841. Aleksandru Erdödyju, u čijem će vlasništvu ostati samo de-

set godina.²³ Aleksandar Erdödy pripadao je mađarskoj grani obitelji Erdödy, koja je, nakon izumiranja hrvatske grane smrću Nikole IV. godine 1706., naslijedila čast varaždinskoga župana, a nešto kasnije i hrvatske posjede. Bio je nasljedni kapetan grada Varaždina, carski tajni savjetnik i vrhovni mešetar ugarskih kraljevskih staja. Obično je stanovao u Vepu u Ugarskoj, a posjedovao je veća imanja u Moslavini i zapadnoj Ugarskoj.²⁴

Već 1851. godine Aleksandar Erdödy (preko opunomoćenika Skendera Erdödyja) prodaje novodvorsko imanje banu Josipu Jelačiću. Kupoprodajni ugovor potpisan je u srpnju 1851. na iznos od 175.000 forinti, a *Vjerodostojni ispis* u ožujku 1852. godine. *Vjerodostojni ispis* sastoji se od osam listova teksta ukrašenih oslikanim motivima, za čiju je realizaciju navodno utrošeno 350 sati rada.²⁵ Zanimljiv je drugi list *Vjerodostojnog ispisa*, na kojem su prikazani Novi dvori, jer nam jasno predočuje izgled dvorca iz toga vremena, a ujedno to je najstariji prikaz ovog objekta. Iz prikaza je evidentno da sredinom 19. stoljeća dvorac već ima definiran izgled jednak današnjem. Pitanje tko je obnovio dvorac u duhu romantičnog ranog historicizma ostaje otvoreno jer pisanih izvora o tome nemamo. Ipak čini se da ban kupuje već obnovljen dvorac. Naime, kupoprodajni je ugovor potpisan u srpnju 1851. godine, a *Vjerodostojni ispis* je potpisan u veljači 1852. s tim da je njegova izrada iziskivala rad od nekoliko mjeseci. Dakle, za obnovu koja je ipak bila cjelovita i opsežna, preostalo je samo nekoliko zimskih mjeseci. Također treba imati na umu banovu financijsku situaciju, koja mu vjerojatno nije omogućavala veće zahvate na objektu. Stoga zaključujemo s pretpostavkom da je Aleksandar Erdödy obnovio dvorac u duhu vremena i ubrzo nakon toga ga prodao.

Kako piše Neustaedter, ban Jelačić je kupivši imanje aktivno sudjelovao u njegovoj obnovi. Osobito se trudio na njegovu gospodarskom preustrojstvu želeći provesti odvodnjavanje tla. O uređivanju samog dvorca saznaje se ponešto iz pisama koje ban upućuje dvorskom upravitelju Horvatu. Riječ je, naime, o čišćenju i zračenju prostorija te poliranju i bojenju namještaja, ali ne o bilo kakvim građevinskim zahvatima.²⁶

²¹ HDA, fond br. 1. 706, Obitelj Čikuljin Sermage, kut 33, br. 2643.

²² S. Laljak, n. dj. (bilj. 5), 12–13. Objavljena je isprava kojom M. Vrhovec dozvoljava služenje mise u novodvorskoj kapeli, a koja se čuva u župnom arhivu Brdovec.

²³ U *Vjerodostojnom ispisu* zabilježeno je da je Aleksandar Erdödy kupio Nove Dvore od Dragutina Festetića od Tolne (S. Laljak, n. dj. /bilj. 5/, str. 18).

²⁴ I. Ulčnik, *Novi Dvori – Jelačićovo dobro kraj Zaprešića u prošlosti i sadašnjosti*. Zagreb 9, VIII, rujan 1940., str. 276; Bojničić Kninski, *Plemstvo i*

bogatstvo obitelji Erdödy. Prosvjeta 1893.; L. Manenica, *Grofovi Erdödy u ozračju hrvatske povijesti*. Ogranak Matice Hrvatske Novi Marof 1993.; M. Bedić, *Velikaška obitelj Erdödy – uspon i pad*. *Kaj* 3, XXIX, 1996., 31–52; A. Čebotarev, *Prvi svjetski rat u očima grofa Stjepana Erdodya*. *Gazophylacium*, 1–2, 1995., 33–35.

²⁵ S. Laljak, n. dj. (bilj. 5), 14–23. *Vjerodostojni ispis* kao i dio ostavštine iz Novih Dvora čuva se u Hrvatskom povijesnom muzeju Hrvatske.

²⁶ S. Laljak, n. dj. (bilj.5), 24 Ovdje su objavljena pisma bana Jelačića upućena

O izgledu dvorca piše Neustaedter prilikom jednog svog posjeta Jelačićevu dvorcu godine 1861. Opis se, međutim, zadržava na eksterijeru i perivoju s tek ponekim detaljem unutrašnjeg prostora.²⁷ Značajan je popis inventara u dvorcu pokojnog bana Jelačića iz 1863. godine, u kojem se spominju prostorije dvorca. To je jedini spis u kojem se spominje unutrašnji prostor dvorca, pa je stoga od iznimne važnosti u rekonstrukciji njegove prostorne organizacije.²⁸

Ban Jelačić umire 1859. godine i ostavlja oporuku prema kojoj njegova supruga Sofija rođena Stockau nasljeđuje sva pokretna i nepokretna dobra tako dugo dok ostane udovica. Godine 1863. ona se preudala i postupila prema oporuci prepustivši posjed Jelačićevu bratu Jurju Jelačiću.²⁹

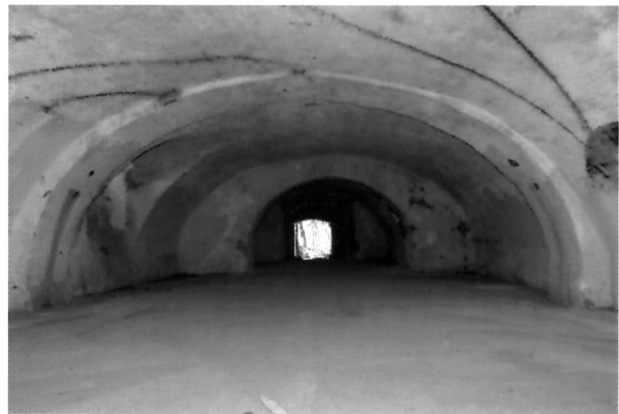
Juraj Jelačić preuzevši Nove dvore preuzeo je i obvezu izgradnje obiteljske grobnice. Hermann Bollé je u vremenu izgradnje Zagrebačke katedrale napravio projekt za grobnicu obitelji Jelačić u neogotičkom stilu, koja je sagrađena 1884. godine.³⁰

Juraj Jelačić iznimno se trudio oko održavanja imanja. Umro je 1901. godine, a naslijedila ga je kćer grofica Anka Jelačić, koja je do svoje smrti 1934. godina ostala gospodaricom novodvorskog imanja. Ona je ujedno i posljednja grofica iz Jelačićeva roda.³¹

Sa željom da se Jelačićevo imanje ne osipa i da ostane nacionalna baština, Anka Jelačić osnovala je Zakladu bana grofa Josipa Jelačića koja je godine 1919. ozakonjena od nadležne Vlade.³²

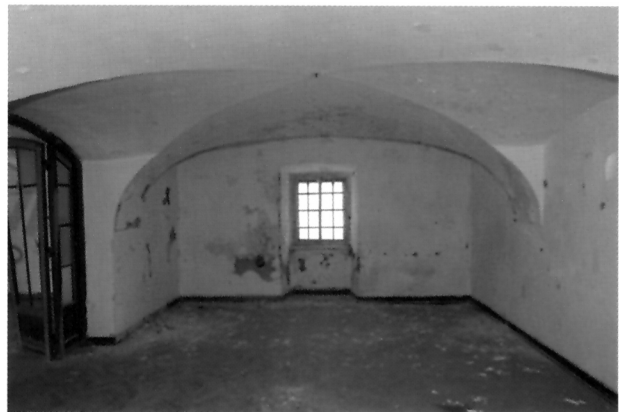
Uspostavom Nezavisne Države Hrvatske ukinuta je Zaklada bana grofa Josipa Jelačića kao samostalno tijelo i pripojena je Zemaljskoj gospodarstvenoj zakladi. To je konkretno značilo da je novodvorsko dobro u cijelosti potpalo pod upravu Ministarstva seljačkog gospodarstva NDH pod nazivom Državno dobro bana Jelačića Novi Dvori. Tijekom 1942. i 1943. godine Državno Dobro Novi Dvori prima pozamašnu državnu pomoć, pa su u tom periodu događaju brojne intervencije. Na samom dvorcu obnovljena je fasada, te je u središnjoj zoni južnog pročelja dograđena altana.³³

Tijekom cijelog rata dvorac je bio rezidencija poglavnika NDH Ante Pavelića, što znači da su Novi dvori bili dobro očuvani.

Podrum, istočni dio, današnje stanje

Prizemlje, prostorija svodena plitkim bačvastim svodom, današnje stanje

Od rata do današnjih dana dvorac je u nekoliko navrata mijenjao funkcije, što je ostavilo traga na unutrašnjem uređenju, odnosno rasporedu prostorija na katu. Danas je napušten i bez funkcije, u vlasništvu Grada Zaprešića. Dio dobra služi kao vježbalište za golf s tendencijom uređivanja čitava terena u iste svrhe.

Dvorac Novi dvori zaprešički

U središtu prostranog imanja Novi dvori smješten je dvorac, koji se svojom horizontalnom impostacijom na travnatom platou skladno uklopio u šumski krajolik. Riječ je o jednokatnom objektu izduljene pravokutne osnove, za-

upravitelju imanja u travnju i svibnju 1853. godine. Pisma se čuvaju u Državnom povijesnom arhivu u Zagrebu u okviru ostavštine Jelačić.

²⁷ I. Ulčnik, Josip barun Neustadter. *Zagreb 6*, lipanj 1940., VIII, 180–188.

²⁸ Državni povijesni arhiv Zagreb, obitelj Jelačić, popis inventara iz 1863., kut. 37, 6.4.4., 3/45.

²⁹ S. Laljak, n. dj. (bilj. 5), str. 59 Ovdje je objavljen prijevod Jelačićeve oporuke koja se čuva u Državnom arhivu Zagreb u okviru ostavštine obitelji Jelačić.

³⁰ Bolléov vlastoručno potpisani projekt grobnice iz 1883. godine objavio je S. Laljak u svojoj gore citiranoj knjizi. Projekt je čuvao gosp. Gerersdorfer, nasljednik ostavštine Novih Dvora, po oporuci grofice Anke Jelačić.

³¹ S. Laljak, n. dj. (bilj. 5), 86, 87.

³² O ciljevima, sredstvima i upravi Zaklade te okolnostima u kojima je nastala piše S. Laljak u svojoj, gore citiranoj, knjizi.

³³ S. Laljak, n. dj. (bilj. 5), str. 86, 8.

Kat, prostor glavnog stubišta s početka 20. stoljeća (Hrvatski povijesni muzej, Zagreb)

ključenom dvoslivnim krovštem. Njegova su pročelja oblikovana sredinom 19. stoljeća u ranohistoricističkom stilu s reminiscencijama na gotički stil. Prostorna struktura, međutim, datira iz 17. odnosno 18. stoljeća, o čemu svjedoče konstruktivni elementi podruma i prizemlja. Podrum zauzima cijelu dvanaestoosnu dužinu dvorca, ali je uži od gornjih etaža. Nadvođen je bačvastim svodom, koji je mjestimično zasječen susvodnicama i samo je na prvi pogled jednolik. Razlike, naime, postoje ne samo u visini već u obliku i građi, te ukazuju na različito vrijeme izgradnje.

Prizemlje je prostorno i konstrukcijski neujednačeno. Nešto više od polovine površine prizemlja zauzima niz prostorija nadsvodjenih češkim kapama, uz koje se s južne strane proteže hodnik zaključen također češkim kapama. Preostali dio prizemlja zauzimaju tri usporedne prostrane prostorije zaključene bačvastim svodovima sa susvodnica-

ma, poprečne na smjer protezanja dvorca. Kat je tijekom vremena, naročito u 20. stoljeću, doživio niz preinaka, tako da je današnji raspored prostorija, naročito u zapadnom dijelu kata, rezultat recentnih intervencija.

Građevni razvoj dvorca

1. faza – Zrinski/Čikulini (17. stoljeće)

Najstariji dio zaprešičkog dvorca, njegova građevna jezgra iz 17. stoljeća, zauzimala je površinu zapadnoga dijela današnjega dvorca, kasnije u prizemlju podijeljena na niz prostorija presvodenih češkim kapama.³⁴ Navedena pretpostavka temelji se na rezultatima restauratorskih istraživanja, ponajprije na nalazima najstarije kamene građe u perimetralnim zidovima prizemlja i kata (sjevernom i istočnom zidu te južnom, koji u prizemlju definira nadsvođene prostorije prema hodniku).³⁵ Na spomenutoj građi, u

³⁴ Nije neuobičajeno da se dvorac razvija od malene zidane kurije. Konzervatorsko restauratorska istraživanja na dvorcima Miljana i Gornja Rijeka pokazala su da je građevna jezgra obaju dvoraca bila nevelika zidana jednokatna kurija pravokutne osnove. S. Novak – M. Mirković, *Dvorac Miljana*. Mala biblioteka *Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske*, Zagreb 1992., 14,15; I. Srša, *Dvorac Gornja Rijeka*. *Kaj* 4–5, XXVIII, Zagreb 1995., 71–95.

³⁵ Najstarija kamena građa sa žučkastim mortom grublje granulacije pijeska pronađena je zapadno od reške na sjevernom perimetralnom zidu, pronađene između 5. i 6. prozorske osi. Ova sonda izvedena je u prizemnom dijelu stražnjeg sjevernog pročelja, na spoju dviju konstruktivno različitih cjelina

dvorca (prostorija zaključenih češkim kapama i prostorija zaključenih bačvastim svodovima) između 5. i 6. prozorske osi s istoka prema zapadu. U sondi je pronađen spoj dviju različitih kamenih građi.

³⁶ Riječ je o malenom fragmentu vapneno pješčane žbuke, grube granulacije pijeska, oker žute boje, debljine oko 1–2 cm, na kojem je tanak nalič slonokosno bijele boje.

³⁷ Svod ovog zapadnog dijela podruma zidan je lomljenjem sa žučkastim mortom grube granulacije pijeska što se može povezati s najstarijom građom u elevaciji. Pojasnice su zidane miješanom kameno opečnom građom.

³⁸ J. Matasović, n. dj. (bilj. 4), 33–34.

prizemnoj zoni sjevernoga zida, pronađen je maleni fragment najstarijega žbukanaog i bojanog sloja.³⁶

Od tlocrtno-prostorne organizacije prvotne kurije iz 17. stoljeća sačuvano je samo rješenje podruma. Naime, zapadni dio bačvasto nadsvođenog podruma, sa širokim nepravilno razmještenim susvodnicama, podijeljen pojasnicama u četiri svodna polja, pripada ovoj prvoj građevnoj fazi dvorca.³⁷ Bačva svoda u presjeku je polukružna, a pojasnice se u tjemenu stapaju s površinom svoda. Taj je prostor viši u odnosu na preostale dijelove podruma. Nešto manje od pola metra ispod današnje razine pada nalazi se podna obloga od “batude” – uvaljanih riječnih oblutaka.

Zanimljiv je i indikativan smještaj danas zazidanog prozora na južnoj strani podruma. On navodi na zaključak da je u toj fazi južni zid podruma, odnosno zid koji definira južnu stranu današnjih prostorija nadsvođenih češkim kapama, bio južni perimetralni zid kurije. Druga bi mogućnost bila postojanje trijema na mjestu današnjega hodnika koji se proteže južno uz spomenute prostorije s češkim kapama.

Raspored prostorija u prizemlju i na katu izmijenjen je pregradnjama koje će uslijediti u drugoj polovini 18. stoljeća.

U popisu pokretne imovine obitelji Čikulini iz 1746. godine navode se prostorije tadašnje kurije. Spominju se sobe gospodina i gospođe, te nadsvođene prostorije “spaiskambre pod Boltum”.³⁸ U tom razdoblju kurija još nije izmijenjena, vjerojatno je, kako volumenom tako i prostornom organizacijom, u svom prvotnom obliku.

2. faza – Petar Troilo Sermage (2. polovina 18. stoljeća)

Građevni rast kurije događa se u drugoj polovini 18. stoljeća, kada se izmjenjuju vlasnici, odnosno kada iz vlasništva obitelji Čikulini prelazi u vlasništvo obitelji Sermage.³⁹

U toj fazi kurija mijenja tlocrtnu formu i prostornu organizaciju. Jozefinska topografska karta, nastala u razdoblju između 1774. i 1785. godine, jasno prikazuje dvorac tlocrtnog L oblika.⁴⁰ Osim tlocrtno forme dvorca na karti se

iščitavaju zidovi koji uokviruju prostor sjeverno od dvorca, unutar kojega je zelenilo. Budući da se u popisu ostavinskog inventara iz 1782. godine spominju i dvije kule (kula na sjeveru i još jedna kula), može se pretpostaviti da su se kule nalazile na uglovima ovoga zidnog pojasa.⁴¹ Na postojanje južnoga krila, osim spomenute jozefinske karte, ukazuje i građa u zoni temelja pred zapadnim dijelom glavnoga južnog pročelja dvorca.⁴²

Unutar gabarita stare kurije nastaje nova prostorna organizacija određena nizom od sedam jednakih prostorija pravokutne osnove, koje zaključuju češke kape. Južno od tih prostorija dograđuje se trijem nadsvođen nizom čeških kapa, arkadno rastvoren prema jugu. Južno krilo, o čijem postojanju svjedoči jozefinska topografska karta, spajalo se sa sjevernim u širini današnjih triju najzapadnijih prozorskih osi južnoga pročelja dvorca.

Prostorna organizacija kata iz toga vremena nije nam poznata jer je tijekom vremena došlo do temeljitih izmjena.

Pretpostavke o novonastaloj prostornoj organizaciji prizemlja zasnivaju se na rezultatima sondiranja unutrašnjih zidova. Zanimljiva je sonda otvorena na spoju sjevernog perimetralnog zida i stupa koji nosi češki svod treće prostorije prizemlja. Pokazala se, naime, dilatacija kamene građe perimetralnog zida, koja kontinuirano teče iza stupa od opečne građe, što dokazuje kasniju ugradnju stupova, nosača svodova. Nalazi sonde, kako u hodniku koji se proteže južno uz prostorije nadsvođene češkim kapama tako i u samim prostorijama, pokazali su tragove žbuke s naličjem koji se pripisuje ovoj fazi.⁴³

Zanimljivi su nalazi sonde u hodniku, na unutrašnjoj strani južnoga perimetralnog zida, točnije na spoju stupova hodnika i zida. Žbuka s naličjem jednaka sastava kao ona u petama svodova hodnika i prostorija s češkim kapama nađena je na unutrašnjim stranama stupova, na koje naliježe zid kao kasnija ispuna. Taj nalaz naveo je na zaključak da je hodnik u ovoj fazi bio arkadno rastvoren. Tragovi stupova s arkadama nisu pronađeni u širini triju zapadnih otvora ovoga hodnika, što odgovara pretpostavci da je tu bio spoj s južnim krilom, koje je u 19. stoljeću sruđeno.

Popis pokretne i nepokretne imovine obitelji Sermage

³⁹ B. A. Krčelić, n. dj. (bilj. 13).

⁴⁰ Jozefinske topografske karte nalaze se u Ratnom arhivu u Beču. Dio karata je snimljen i čuva se u Kartografskoj zbirici Hrvatskog državnog arhiva. Riječ je o prvoj sustavnoj topografskoj izmjeri hrvatskog područja koja je obavljena u razdoblju između 1774. i 1785. godine. Jozefinska topografska izmjera najavila je novo doba geodezije i kartografije temeljeno na geodetskoj osnovi trigonometrijskih točaka, a rezultirala je prvim standardiziranim i posve pouzdanim topografskim kartama. M. Slukan Altić, *Povijesna kartografija. Kartografski izvori u povijesnim znanostima*. Meridijani, Samobor 2003, 142–145.

⁴¹ HDA, fond br. 1.706, Obitelj Šikulini-Sermage, kut. 41, br. 1.146.

⁴² Geomehantičke sonde omogućile su dijelomični uvid u zonu temelja pretpostavljenog južnog krila dvorca. Pokazala se samo amorfnu kamenu opečnu građu koja zasigurno ukazuje na postojanje građevine na ovom mjestu.

⁴³ Nalič prati nepravilnost žbuke, a rezultat je barokna mekoća i organičnost oblika i površine. Radi se o vapneno pješćanoj žbuci, fine granulacije pijeska, sive boje s krupnim grumenima vapna na koju je nanesen bjelkasti nalič. Ovi su tragovi nađeni samo u malim fragmentima u petama svodova hodnika, te u peti svoda najzapadnije prostorije svodene češkom kapom.

iz 1782. godine dokazuje da je građevina veća u odnosu na onu čije je stanje zabilježeno u ostavinskom inventaru obitelji Čikulini 1746. godine. Prema spomenutom inventaru iz 1782. godine u prizemlju su bile sljedeće prostorije: gostinjska soba na sjeveru, druga gostinjska soba, porkulabova soba, provizorova soba, inspektorova soba, oficirska soba, soba za poslugu, pecara, pekarnica, kuhinja na istoku, soba dvorskoga, kula na sjeveru, druga kula. Na katu su bile sljedeće prostorije: prostorija na sjeveru – “palača”, spavaća soba na sjeveru, mala dnevna soba na jugu, soba na jugoistoku iznad preše, soba na istoku iznad preše, kapelica.⁴⁴

Dokument iz 1766. godine kojim se majstor Johannes Fuchs iz Maribora obvezuje da će izvesti neke svodove u dvorcu grofa Sermagea precizira vrijeme građevinskih radova, odnosno proširenja i izmjena.⁴⁵ Njemu se pripisuje izvođenje prostorija zaključenih češkim kapama i trijema koji se proteže s njihove južne strane. Budući da je Fuchs tada bio jedan od vodećih graditelja s područja Štajerske, ne treba čuditi relativno rana pojava i spretno baratanje konstrukcijama koje se samo na nekoliko mjesta u stambenoj arhitekturi s područja sjeverozapadne Hrvatske javljaju ranije.⁴⁶

Važno je napomenuti da je 1766. godine u Zagrebu izgorjela kuća grofa Sermagea što je mogao biti razlog proširivanja kurije na imanju Novi dvori, gdje će grof, s obzirom na blizinu grada, neko vrijeme obitavati.⁴⁷

3. faza – Franjo Sermage (kraj 18. stoljeća)

Do novog proširivanja došlo je nakon smrti grofice Sermage, kada dvorac nasljeđuju djeca Petra Troila Sermagea, odnosno kada njegov sin Franjo postaje vlasnikom Novih dvora isplativši svog brata Josipa 1792. godine.⁴⁸

Postojeći volumen dograđuje se u smjeru istoka, te se već tada definira tlocrtna forma današnjega dvorca. Dograđeni istočni dio u prizemlju podijeljen je na tri bačvasto nadsvodene prostorije neujednačene širine. Primjena bačvastih svodnih konstrukcija gotovo na prijelazu 18. u 19. stoljeće, i to na objektu na kojem su tridesetak godina ranije bile primijenjene češke kape, pomalo iznenađuje. Ipak, riječ je o izrazito plitkim svodovima, u presjeku polueliptoidnog

oblika, s doista širokim susvodnicama prelomljenih bridova, dakle o onom mlađem tipu bačvaste konstrukcije kakva se primjenjuje još tijekom druge polovine 18. stoljeća.⁴⁹

U katu je ponovljeno prostorno rješenje prizemlja s nizom od tri prostorije. Takav raspored prostorija u istočnom dijelu kata ostao je očuvan sve do današnjih dana.

U podrumskom sloju također dolazi do izmjena jer se podrum postojećega dvorca proširuje u smjeru istoka, pa se, jednako kao u prizemlju i na katu, formira današnji tlocrt podrumске etaže. Novonastali dio podrumskog prostora od dva svodna polja, koji dužinom i ritmom pojasnica odgovara dvjema bačvasto nadsvodnim prostorijama u prizemlju, povezo je stari podrum s pretpostavljenom kulom. Bačvasto nadsvodena podrumška zona moguće kule odgovara trećoj rubnoj prostoriji prizemlja.

Novi bačvasti svod podruma u presjeku je polueliptoidan, a pojasnice su jasno izdiferencirane u odnosu na tjeme svoda, što pridonosi zaključku da je riječ o mlađoj konstrukciji u odnosu na svodnu konstrukciju zapadnoga dijela podruma.

Nalazi sonde na sjevernom pročelju govore o proširenju postojeće građevine prema istoku. Cijelom dužinom sjevernoga pročelja, u zoni prizemlja i kata, nalazi se sloj vapneno-pješčane žbuke s polikromnim oslikom.⁵⁰ To je prvi sloj žbuke koji objedinjuje staru i novu građu, a ujedno je prvi sloj na novijoj građi. Pojedine sonde pokazale su oslik toga žbukana sloja. Riječ je o rasteru bijelih traka koje definiraju polja zlatno oker boje, što je uobičajena dekoracija pročelja 18. stoljeća. O formi i dimenzijama svijetlih otvora ne možemo govoriti jer za sada nemamo nikakvih tragova niti informacija o njima. Žbuka koja pripada ovoj trećoj građevnoj fazi dvorca nije pronađena na ostalim pročeljima jer je vjerojatno bila otučena u kasnijim fazama, koje su donijele temeljitu obnovu i izmjene na objektu.

Sonda koja je otvorena na unutrašnjoj strani sjevernoga perimetralnog zida, odnosno na spoju ovog zida i poprečnoga pregradnog zida koji dijeli dvije konstruktivno različite cjeline prizemlja, pokazala je rešku, koja je neupitan dokaz o spoju različitih grada. Opečna građa svodova u zapadnom dijelu prizemlja (češke kape) razlikuje se od gra-

⁴⁴ HDA, bilj. 41 (prijevod Tomislav Čepulić, arhivist): “In inferiori Contignatione – Vu hisi proti szeveru za stranszke, Vu hisi drugi stranszki, Vu hisi porkulapszkoj proti poldnevu, Vu hisi provisorski, Vu hisi goszpona inspectora, Vu hisi officzerszki, Vu hisi drusniszki, Vu sganyarnicz, Vu pekarnicz, Vu kuhiny proti izhodu, Vu dvorszkoj, Vu katri proti szeveru, Vu katri drugi. Vu hisi proti szeveru Palacha zvanoj, Vu hisi Slovzimer proti szeveru, Vu hisi mali Tagczimer proti poldnevu, Vu hisi proti poldnevu, y izhodu ober pressnicze, Vu hisi drugi proti izhodu oberh presse, Vu kapeliczi.”

⁴⁵ HDA, Arhivski fond obitelji Čikulini Sermage, kut. 69, br. 6.2.

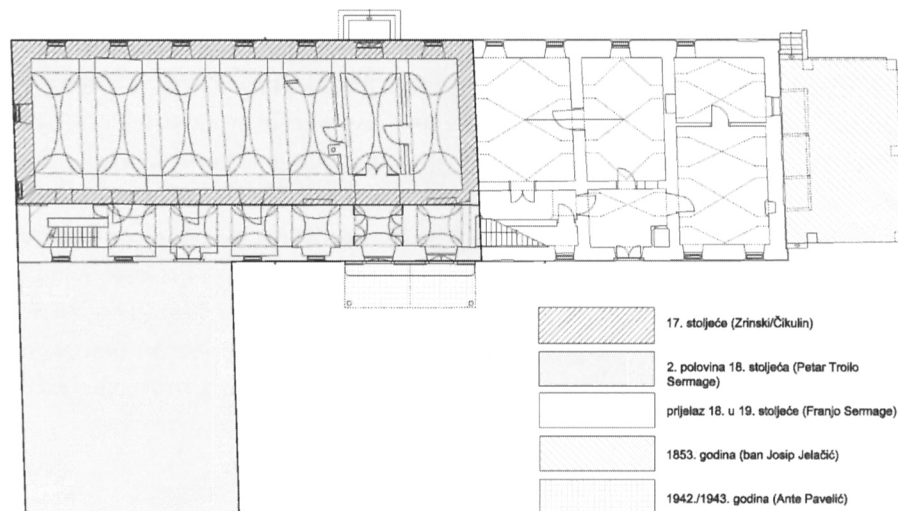
⁴⁶ M. Kemperl, *Romarske crkve – novogradnje 17. in 18. stoletje na slovenskem: arhitekturni tipi, poslikave, oprema*. Doktorska dizertacija, Ljubljana 2001., 185–199; *Enciklopedija Slovenije* 3. Mladinska knjiga, Ljubljana 1989., 159–160.

⁴⁷ B. A. Krčelić, n. dj. (bilj. 13), 521.

⁴⁸ HDA, bilj. 19.

⁴⁹ V. Marković, n. dj. (bilj. 1), 83.

⁵⁰ Ovo je vapneno pješćana žbuka fine granulacije pijeska, sivkaste boje, s

Faze izgradnje dvorca

de svodova u istočnom dijelu (bačvasti svodovi sa susvodnicama) po slogu, boji i dimenzijama.⁵¹

4. faza – obitelj Festetić (kraj prvoga ili početak drugoga desetljeća 19. stoljeća)

Četvrta faza u građevnom razvoju Novih dvora nastupa s još jednom promjenom vlasništva, odnosno s dolaskom obitelji Festetić u posjed imanja i dvorca.

U toj fazi izmjene se uglavnom odnose na obnovu pročelja. Može se samo pretpostaviti da se tada ruši južno krilo. Obnova pročelja donijet će izmjene dimenzija i formi prozora, te će sanirati nepravilnosti površina karakterističnih za prethodne barokne faze.⁵² U skladu s tendencijama u arhitekturi toga vremena teži se pravilnoj i čistoj formi, odnosno zaglađenim površinama i jasno definiranim linearnim oblicima. Karakteristična je upotreba crijepa na žbuci kako bi se korigirale nepravilnosti forme donjega starijeg sloja. Treći sloj žbuke prisutan je duž cijeloga sjevernog pročelja s tim da varira u debljini od 1 do 5 cm. Crijep se upo-

trebljava mjestimično, tj. tamo gdje je nepravilnost bila naglašenija.⁵³

Nalazi sonde dokazuju promjene dimenzija svijetlih otvora naredne faze, pa se zaključuje da su Festetićevi prozori bili širi. O doprozornicima i eventualnoj arhitektonskoj plastici nemamo saznanja. Evidentno je samo da su upušteni u zidnu masu te da ih uokviruje blago skošena traka. Tragovi trećega sloja, osim na sjevernom, nalaze se na južnom i istočnom pročelju.

5. faza – Erdödy/Jelačić (sredina 19. stoljeća)

Današnja artikulacija pročelja dvorca nastala je u petoj fazi njegova građevnog razvoja.⁵⁴ Ranije je u tekstu bilo riječi o pretpostavci da je dvorac obnovljen oko 1850. godine. To bi ujedno značilo da je obnovu inicirao grof Aleksandar Erdödy, u čijem je vlasništvu dvorac bio od 1841. do 1851. godine. Primjenom opeke u izvedbi dekorativnih elemenata pročelja kao i reminiscencijama morfologije

grumenima vapna, debljine cca. 4–6 cm. To je prvi sloj žbuke koji objedinjuje stari i novi dio građe sjevernog perimetralnog zida.

⁵¹ Građa svodova podruma zapadnog starijeg dijela razlikuje se od građe svodova u istočnom dijelu. Dok su stariji svodovi od kamene građe (lomljenac) sa žučkastim mortom grube granulacije pijeska, oni mlađi su građeni miješanom kameno-opečnom građom sa sivkastim mortom.

⁵² Treći sloj žbuke sjevernog pročelja je rustikalna vapnena pješčana žbuka, sive boje, debljine 3,5 do 4 cm s monokromnim oslikom boje cigle i pripisuje se četvrtoj građevnoj fazi.

⁵³ Težnja ravnim ploham vjerojatno je bila uvjetovana i potrebom da se na zaravnanu površinu "navuku" profilacije. Prethodna je faza imala oslikana pročelja, s možda minimalnom arhitektonskom plastikom, pa nepravilnosti zidnih površina nisu smetale.

⁵⁴ Na sjevernom pročelju četvrti je sloj žbuke, debljine 2,5–4 cm, vapneno pješčanog sastava, sive boje, finije granulacije pijeska, s monokromnim oslikom ružičasto-oker boje. Iz istog vremena datira arhitektonska plastika u obliku štapastih nadprozornika.

gotičkog stila, dvorac postaje jednim od najranijih primjera romantičnog ranog historicizma na ovom prostoru.

Simetrična artikulacija uzdužnih pročelja nije u skladu s prostornom organizacijom. Radi se o kulisnom rješenju unutar kojega su zadržane stare strukture iz vremena baroka. Dva uzdužna pročelja – južno i sjeverno – oblikovana su potpuno jednako, s prozorima u dvanaest osi. Središnju zonu od četiri osi flankiraju pilastri, dok se iznad centralnih dviju izdiže stepenasti zabat. Vizualno se postiže dojam rizzalitno istaknutoga središnjeg dijela usprkos tomu što je riječ o istoj ravnini. Plastičnu dekoraciju čine prozorske nadstrešnice štapastog profila, segmentnog nadvoja u prizemlju i prelomljene u katu, te dekoracija u zoni vijenca. Iznad središnje zone razvijen je niz dijamantnih vršaka što ga prekida stepenasti zabat, dok su lateralne plohe zaključene stepenastim vijencima. Dijamantni vršci i završni vijenci izvedeni su u opeci. Bočna zabatna pročelja raščlanjena su prozorima prizemlja i kata, jednakima onima na uzdužnim pročeljima i izduljenim prozorima potkrovlja. Ta su pročelja naglašena rubnim pilastrima i zabatnim rubnicima, koji se spajaju u sljemenu pretvarajući se u kvadratne istake. Dvorcu je u ovoj fazi izmijenjeno krovšte, koje svojim volumenom nema ništa zajedničko s baroknim krovštima.

Pedesetih godina 19. stoljeća, u vremenu kada ban Jelačić boravi u dvorcu, dograđuje se sobna terasa uz istočno bočno pročelje.

6. faza – Pavelić (1943. godina)

Poznato je da se Ante Pavelić koristio dvorcem tijekom Drugoga svjetskog rata, točnije 1942. i 1943. godine, kao svojom rezidencijom. U tom periodu nastale su neke manje intervencije u smislu dogradnje altane uz južno pročelje i obnove pročelja, koja je poštivala zatečeno stanje.⁵⁵ Također dolazi do izmjene organizacije prostora u središnjem dijelu kata, gdje se proširuje središnja dvorana. Prema starim fotografijama iz vremena Anke Jelačić moguće je rekonstru-

irati jedan dio rasporeda prostorija na katu prije Pavelićeva dolaska. Zaključuje se da je na završetku stubišta u istočnom dijelu dvorca postojalo predsoblje iz kojega se pristupalo trima prostorijama. Pavelić je uklonio zidove predsoblja i povećao središnju dvoranu, iz koje je na taj način omogućio pristup balkonu na novosagrađenoj altani.

Tijekom druge polovine 20. stoljeća, naročito u razdoblju kada je dvorac bio u posjedu Poljoprivredne škole, novim pregradnjama izmijenjena je prostorna organizacija zapadnoga dijela kata. Nastaje hodnik koji dijeli niz sjevernih od niza južnih prostorija, a kao posljedica toga zahvata spomenute se prostorije smanjuju. Pročelja nakon Drugoga svjetskog rata nisu više obnavljana.

Zaključak

Istražni radovi rezultirali su određivanjem osnovnoga građevnog razvoja dvorca, odnosno interpretacijom njegova rasta, koja se bitno razlikuje od dosadašnjih pretpostavki što su se temeljile na analizi postojećeg stanja objekta. Razvoj započinje od nevelike zidane kurije iz 17. stoljeća, koja se u drugoj polovini 18. stoljeća proširuje, te se definira tlocrtna L forma jednokatnoga kaštela. Krajem istoga stoljeća objekt se proširuje i već tada poprima dimenzije i tlocrtnu formu blisku današnjem stanju dvorca. Naredna faza u prvoj polovini 19. stoljeća donosi obnovu pročelja u duhu vremena, a već sredinom istog stoljeća dvorac biva obnovljen u stilu romantičnoga ranoga historicizma. Riječ je o kulisnom rješenju pročelja unutar kojega će ostati očuvane barokne strukture, naročito prizemlja.

Neupitna je obnova ranohistoricističkih pročelja s obzirom na kvalitetu i stupanj očuvanosti. Svodne konstrukcije prizemlja i podruma ostaju kao svjedočanstvo slojevitosti i povijesti razvoja dvorca.

⁵⁵ Posljednji sloj zbuke pročelja nanesen je u tankom sloju – 1 cm – ponovivši oblike prethodne faze.

Summary

Viki Jakaša Borić and Biserka Bilušić Dumbović

The Novi Dvori of Zaprešić

The Novi Dvori of Zaprešić, a feudal estate owned around the middle of the 19th century by the Croatian Ban Josip Jelačić, has been abandoned, unused, and in a state of disrepair for many years. As the City of Zaprešić became the owner of the entire estate, an initiative to revitalize the property and repair the mansion has been launched. Investigations concerning preservation and restoration have been carried out defining the stages of development, suggesting how to renew, present, and find a new function for the mansion.

The oldest part of the mansion is its nucleus dating from the 17th century, occupying the western section of the current building, subsequently rebuilt, with a ground-floor covered by Bohemian vaults. This has been established by studying the oldest portions of the walls of the ground-floor and of the second story.

The ground-plan concept of the original 17th century building has been preserved only in the cellar. The western part of the cellar covered by barrel-vaults with wide irregularly placed segmented vaults, divided by transverse arches into four fields, belongs to the first building phase of the mansion.

The "curia" was expanded when it came into the hands of the Sermage family from those of the Šikulins in the second half of the 18th century. The form of the ground-plan and the spatial concept were thoroughly changed. The topographic map from the Josephine times (made between 1774 and 1785), clearly shows an "L" plan. Additionally, one can see walls to the north of the mansion surrounding an area of greenery. Since a list of items in a will of 1782 mentions also two towers (one on the northern side, another somewhere else), one can assume that they stood at the corners of that wall. The existence of a southern wing is borne out both by the map, and by the building material used for foundations in front of the western portion of the main, southern facade of the mansion.

Within the outline of the old curia, a new spatial unit defined by a series of seven rectangular rooms of the same size covered by Bohemian vaults came into being. To the south of those rooms, an arcaded porch with Bohemian vaults was added. Due to further rebuilding, the spatial organization of the first floor remains unknown.

A new extension occurred after the death of Countess Sermage, when the mansion was inherited by children of Petar Troilo Sermage, i.e., when his son Franjo became the sole owner having paid off his brother Josip in 1792.

The existing building was added to in the East, defining the ground-plan of the current building. The added portion was divided on the ground-floor level into three barrel-vaulted rooms of unequal width. This spatial disposition has been preserved until today.

Still another rebuilding occurred when the Fetušić family became the owner of the mansion. This phase is primarily marked by redoing of the facade. One could also assume that this was when the southern wing was pulled down. The redoing of the facade would result in windows of a new shape and dimensions, evening out irregularities of surface typical of the earlier Baroque phases.

The existing facade articulation was due to the fifth phase, initiated probably by Count Aleksandar Erdödy, the owner of the mansion between 1841 and 1851. The use of brick for decorative detail and reminiscences of the Gothic style make this facade one of the earliest examples of Neo-Gothic Romanticism in the area. The symmetric articulation of longitudinal facades is not in harmony with the organization of the interior. It is just a stage scenery placed in front of the old Baroque structure.

The mansion was used by Ante Pavelić during the Second World War (in 1942 and 1943) as his residence. Some minor intervention occurred at that time – in terms of an "altana" added to the southern facade, and a facade reconstruction faithfully respecting the previous state of the building.

In spite of a long and interesting history, which would remain recorded in the forms of the cellars and the ground-floor, it has apparently been agreed upon that the restoration efforts should center on the dominant and most complete Early Historicism phase of the mid 19th century.